

Úbeda, Andalusia

Quan has fet cent quilòmetres des d'Albacete cap al sud, passats els últims paisatges de la immensa plana, comencen els oliverars. I ja no s'acaben mai. He passat tres dies per aquells paratges d'Úbeda i de Baeza, que són l'Andalusia més alta, la del nord, més castellana que no pas sevillana, més aspra i austera que cap altra part d'aquell país, i igual de pobra. Úbeda és una ciutat seriosa, amb uns barris antics d'immensa dignitat, amb palaus abundants de façanes molt clàssiques, esglésies renaixentistes i convents, com una petita –no tan petita– Salamanca desplaçada a la vall alta del Guadalquivir. Hi ha moltíssims casals amb escuts sobre la porta, i façanes i retaules d'aquells deliciós estil decoratiu dit *plateresco* que els castellans van importar d'Itàlia. Hi ha també, al voltant de la ciutat antiga, barris escampats de casetes blanques i de gent molt pobra. No hi ha fàbriques de res. Només hi ha oliveres a l'horitzó, des de la plaça oberta que molt justament mereix el nom de monumental, fins a perdre's de vista. Oliveres cobrint tota la terra blanca o roja o grisa, oliveres en llarguíssims rengles regulars ondulants en paisatges de pujols arrodonits pel conreu, oliveres pujant muntanya amunt, baixant les falces cap al fons de les valls, oliverars tancant el món pels quatre punts cardinals. Baeza és també una illa d'arquitectura gloriosa en aquesta mar infinita d'oliveres, també amb esglésies sorprenents, de pedra coberta de molssa, palaus de façanes delicades, claustres renaixentistes i una vella universitat. Res d'aire oriental, ni africà, ni sevillà, ni islàmic ni "andalús". Una cosa molt clàssica i molt europea, molt pulcrament italiana i castellana entre els oliverars.

I llavors et trobes a tot arreu els cartells de la Junta, i l'obsessió oficial per un andalusisme centrat en un concepte que se'm fa difícil de comprendre: *"el legado andalusí"*. Qui sap què és aquesta cosa. Supose que deu haver-hi una explicació oficial que jo ignore, i que en tot cas no és visible a Úbeda o a Baeza. "Andalusí" deu ser cosa d'herència d'Al Andalus, imagine, de cultura àrab o islàmica –gloriosa– produïda en aquesta terra i *suposadament* heretada pels

seus actuals habitants. O d'una harmoniosa barreja invisible que l'autoritat competent promou i escampa. Per exemple, un antiquari d'Úbeda em fa visitar el seu immens magatzem d'andròmines de tota procedència, eines de camp, portes i finestres, ferro, cistelleria, rodes de carro (gallegues), gerres, màquines de cosir i màquines velles d'escriure, etc., i del conjunt en diu *"Museo Andalusi"*, amb rètol a la porta. Deu ser perquè hi ha muntat una "sala mudèjar": amb materials adquirits al Marroc, evidentment.

A Úbeda compre el diari –de Madrid– i trobe, com destinat especialment, un duríssim i esplèndid article d'Antonio Munoz Molina, amb un títol perfecte: *"Andalucía obligatoria"*. Tinc un respecte molt profund per l'autor, i la seua novel·la *El jinete polaco* és una molt sòlida raó per visitar aquesta ciutat, on ell va nèixer i es va criar. Jo em temia ja, de molt de temps, que l'andalusisme tenia una bona part d'invenció forçada, i que *"en aquellos tiempos oscuros, mucho antes de la fundación de la Junta de Andalucía... casi ningún andaluz sabía que lo era"*. Aquesta extensa regió no és una unitat històrica (mai no hi ha hagut un "Regne d'Andalusia", o cosa equivalent), i no tinc molt clar que haja estat una unitat cultural. Però s'hi han posat a la faena, decididament: en catorze anys de govern i primacia de l'esquerra, diu Munoz Molina, *"los dos vicios capitales del señoritismo han sido prácticamente lo único que se ha socializado en Andalucía: el fanatismo folclórico-religioso y el desdén por el trabajo"*. Si ho diu un foraster

–jo, per exemple– el crucifiquen. Però és cert. Del menyspreu del treball, no en vull parlar, no vull ofendre. De l'altra cosa sí: és oficial. A Huelva, *"a instancias de la Junta, han empezado a impartirse a los alumnos y a los profesores cursillos de espíritu rociero"*. Com si la Generalitat de Catalunya organitzara a les escoles cursos d'esperit montserratí. I en una església severa i quasi-romànica de Baeza trobe una capella amb un pergami emmarcat segons el qual fa pocs anys l'Ajuntament en ple –esquerra en absoluta majoria– ha concedit la medalla d'or de la ciutat al Cristo de la Vera Cruz, allí present. *"Y para que conste"*, etcètera. A fora, fins a l'infinit, només hi ha oliveres. ■

JOAN F. MIRA

"I en una església severa i quasi-romànica trobe una capella amb un pergami emmarcat, segons el qual fa pocs anys l'Ajuntament en ple –esquerra en absoluta majoria– ha concedit la medalla d'or de la ciutat al Cristo de la Vera Cruz, allí present."